

KEES SCHAEPMAN

MAX BLOKZIJL
OPKOMST EN
ONDERGANG
VAN EEN
JOURNALIST

Met een epiloog van Rudie Kagie

WalburgPers

Deze publicatie is tot stand gekomen met steun van het Fonds Bijzondere Journalistieke Projecten (www.fondsbjp.nl).

FONDS Bijzondere
JOURNALISTIEKE PROJECTEN

Afbeelding omslag Foto van Max Blokzijl uit de jaren 1920, collectie NIOD.

Auteursfoto Truus van Gog Fotografie, Amsterdam

Redactie Piet Piryns

Omslagontwerp & ontwerp binnenwerk Charlotte Fischer, Amsterdam

© 2020 Kees Schaepman, p/a Uitgeversmaatschappij Walburg Pers, Zutphen

© 2020 Uitgeversmaatschappij Walburg Pers, Zutphen

www.walburgpers.nl

ISBN 9789462494893

NUR 680

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veeelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Zoveel mogelijk is getracht de eventuele rechthebbenden van de afbeeldingen te achterhalen. Rechthebbenden die in dit verband niet zijn benaderd wordt verzocht zich met de uitgever in verbinding te stellen.

Voor mijn liefste lief Mieke Goudsmit

Inhoud

Voorwoord	13
Inleiding	17
Deel 1 De journalist-chansonnier	
Hoofdstuk 1 – Een zondagskind	33
Hoofdstuk 2 – Naar Indië!	53
Deel 2 De oorlogsverslaggever	
Hoofdstuk 3 – Mobilisatie	70
Deel 3 De correspondent	
Hoofdstuk 4 – Standplaats Berlijn	80
Hoofdstuk 5 – Hoppla, wir leben!	97
Hoofdstuk 6 – Schuivende panelen	108
Hoofdstuk 7 – De nacht van de lange messen	114
Hoofdstuk 8 – ‘Beestmensen’	134
Deel 4 De commentator	
Hoofdstuk 9 – Brandende kwesties	147
Hoofdstuk 10 – Radio Oranje	167
Hoofdstuk 11 – De ambtenaar	176

Deel 5 Het laatste woord

Hoofdstuk 12 – De afrekening	196
Hoofdstuk 13 – De verdachte	208
Hoofdstuk 14 – De executie	220

Deel 6 Epiloog

Rudie Kagie – De prijs van het vrije woord	226
Eindnoten	240
Geraadpleegde literatuur	263
Register	266

levenslied

wij hebben redenen
dingen donkerder te zien
dan ze zijn

er is geloof
dat het zonder bewijs
moet stellen

's nachts spookt het verlangen
naar het absolute

door onze koude kleren

overdag vloeit het vonnis
vlot uit onze pen

is het gerechtigheid dat niet alleen angst
een slechte raadgever is

vaderlandsliefde

is even slappe grond
waarin je een graf
kunt pachten

zo lang de dominee naast je staat
gebeurt je niets

van de twaalf soldaten
zullen er twee bedanken

met een bevel kunnen ze
worden vervangen

Tsead Bruinja

Voorwoord

De journalist Max Blokzijl werd na de bevrijding van Nederland door een ‘Bijzonder Gerechtshof’ ter dood veroordeeld en geëxecuteerd om wat hij gezegd had. Hij had geen bloed aan zijn handen, hij had ook niet vanachter zijn bureau mensen met zijn handtekening de dood ingejaagd – alleen de commentaren die hij had uitgesproken voor de *Nederlandsche Omroep* werden hem ten laste gelegd.

Blokzijl was een ambitieuze man die zijn journalistieke werk opvatte als een roeping. In zijn jonge jaren ging hij gretig op avontuur en schuwde daarbij geen risico’s. Hij bezat een zwerversnatuur, die hem tot een bijzonder verslaggever maakte, en vervolgens tot een gewaardeerd correspondent in Berlijn voor het gezaghebbende *Algemeen Handelsblad*. Begin jaren dertig schreef hij sceptisch over het opkomende nationaalsocialisme in Duitsland, maar dat veranderde geleidelijk in bewondering voor Adolf Hitler en de *Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei* (NSDAP). In 1935 sloot hij zich aan bij de Nationaal Socialistische Beweging (NSB) van Anton Mussert, als geheim lid omdat hij anders vreesde door het *Algemeen Handelsblad* ontslagen te worden.

Dat nu juist Blokzijl, een creatief en artistiek begaafd zondagskind (dat vond hij niet alleen zelf), zich liet meeslepen door het nationaalsocialisme en letterlijk tot het einde loyaal bleef aan Mussert, die ‘typische Nederlandse kleinburger’ in de woorden van de historicus dr. Loe de Jong, intrigeerde mij. Dat hij op middelbare leeftijd een rabiante Jodenhaat ont-

wikkelde waarvan eerder nooit iets was gebleken, begreep ik al helemaal niet. Wat bezielde Max Blokzijl?

Om het antwoord te vinden op mijn vragen, volgde ik het spoor terug. Daarbij werd ik geholpen door de woorden die Blokzijl overal achterliet, als broodkruimels op zijn levenspad. Want hij schreef graag en veel over zichzelf. Wel ben ik enigszins terughoudend geweest met het citeren van artikelen die hij na 1935 voor het *Algemeen Handelsblad* schreef, omdat hij er herhaaldelijk over klaagde dat zijn stukken voor de krant in die periode zo ingrijpend werden ingekort en geredigeerd, dat hij ze soms zelf niet meer herkende. Bijzonder verontwaardigd was hij over de bewerking van zijn verslag over een ontmoeting met Adolf Hitler, waarvoor hij met een kleine groep andere buitenlandse journalisten was uitverkoren. In de ogen van Blokzijl een scoop van jewelste, die het verdiende als opening van de krant te worden opgenomen. Maar het artikel werd drastisch ingekort en onderaan een pagina weggedrukt.

Over een deel van zijn leven zweeg Blokzijl – bijvoorbeeld over de vroege dood van zijn vader en de geestelijke instorting van zijn moeder toen hij nog een puber was. Ook viel mij op hoe weinig woorden hij besteedde aan de vrouwen in zijn leven. Over zijn twee dramatisch mislukte huwelijken schreef hij niets. Zijn autobiografische boek *Ik trok er op uit* is weliswaar aan Eleonore, zijn derde vrouw, opgedragen, maar in de tekst verwijst hij welgeteld één keer zijdelings naar haar, zonder haar naam te noemen. In al Blokzijls andere boeken schittert zijn echtgenote door afwezigheid.

Ook klopte niet alles wat Max Blokzijl over zichzelf schreef, hij had de algemeen menselijke eigenschap om zijn verleden aan te passen aan zijn veranderende opvattingen. Gelukkig werd er ook veel óver Blokzijl geschreven en zijn er archieven en registers. Dat maakte het vaak mogelijk verzinsels van de werkelijkheid te scheiden en verzwegen zaken boven water te krijgen.

Citaten liet ik in de oude, goed leesbare, spelling staan om zo dicht

mogelijk bij de oorspronkelijke bronnen te blijven. Blokzijls commentaren voor de radio werden op grammofoonplaten vastgelegd en in brochures en in kranten afgedrukt. Van de grammofoonopnames is helaas veel verloren gegaan. In het naoorlogse proces tegen Blokzijl werd dan ook de transcriptie van zijn gesproken woorden in geschreven versie als bewijsmateriaal gebruikt. Waar ik gebruik maakte van die gedrukte vorm van zijn causerieën, heb ik ook daarbij de oude spelling aangehouden.

In 1988 verscheen een beknopte biografie met de titel *Max Blokzijl – stem van het nationaalsocialisme* geschreven door René Kok. Ik heb van zijn boek dankbaar gebruikgemaakt. Kok kon onder meer de hoogbejaarde weduwe van Blokzijl nog raadplegen en hoorde van haar, dat de gehate propagandist, wiens executie na de bevrijding alom werd toegejuicht, tijdens de bezetting geen lijfwacht wilde. Max Blokzijl was destijds een bekende Nederlander, toch stapte hij iedere werkdag op dezelfde tijd in Wassenaar op de tram naar Den Haag, zonder dat hij ooit werd lastiggevallen.

Twee andere boeken die mij als wegwijzers dienden, wil ik hier nog apart noemen. Allereerst *Mijn liefste lief – brieven van Jean-Louis Pisuise aan Fie Carelsen* van Anke Hamel, dat mij hielp een beeld te krijgen van Max Blokzijl in de jaren dat hij optrad als begeleider van Pisuise. Om inzicht te krijgen in het conflict tussen Blokzijl en Jaap Goedemans, hoofdredacteur van *De Telegraaf*, raadpleegde ik *Het geheim van De Telegraaf* van Mariëtte Wolf, die mij ook enkele waardevolle suggesties gaf.

Bij het deel van dit boek dat handelt over de ‘Bijzondere Rechtspleging’ en het proces tegen Max Blokzijl, kreeg ik, op persoonlijke titel, advies van Simon Minks, advocaat-generaal bij het parket Den Haag, gespecialiseerd in oorlogsmisdrijven en terrorisme.

Bij het schrijven van deze journalistieke reconstructie heb ik veel steun gehad aan de adviezen van Ad van Liempt en van mijn oud-collega bij *Vrij Nederland*, Piet Piryns.

De epiloog werd geschreven door Rudie Kagie.

Dichter des Vaderlands Tsead Bruinja schreef voor dit boek het gedicht over Max Blokzijl dat voorin is opgenomen.

Het fonds Bijzondere Journalistieke Projecten verschaftte mij een beurs, waarvan ik graag gebruik maakte.

Tenslotte een apart dankwoord voor R.E. Feller, neurochirurg; mevrouw R.A. Holewijn, arts-assistent neurochirurgie; J.P. Dijkhuis, anesthesioloog; mevrouw J.J. van Mens, arts-assistent interne geneeskunde; mevrouw E. Bruinstroop, arts-assistent interne geneeskunde/hematologie, M. Beudel, neuroloog, en het verpleegkundig personeel van het Academisch Medisch Centrum in Amsterdam, die mij in staat stelden dit boek te voltooiën, voor mijn uitgever Winnie Urban van WalburgPers, en, *last but not least*, voor mijn partner Mieke Goudsmit.

Inleiding

Op een frisse zaterdagochtend in het vroege voorjaar van 1946 werd Max Blokzijl – ridder in de Orde van Oranje-Nassau, drager van het Ereteken voor bijzondere krijgsverrichtingen op Atjeh en van het Ereteken van het Duitse Rode Kruis, maar vooral en met stip: de meest beruchte propagandist van de Nationaal-Socialistische Beweging (NSB) – ter dood gebracht. De avond ervoor had zijn Leider, Anton Mussert, afscheid van hem genomen in de dodencel van de gevangenis aan de Van Alkemadeaan in Scheveningen, bijgenaamd Oranjehotel omdat er tijdens de bezetting verzetsstrijders werden verhoord, gemarteld en opgesloten.

Een verslaggever van *Het Leidsche Dagblad* was getuige van Blokzijls laatste uur. Hij noteerde na de executie: ‘Heel rechtvaardig Nederland betuigt stilzwijgend zijn instemming bij de dood van Blokzijl die als eerste van de groep leidende nationaalsocialisten voor het vuurpeloton is gebracht. De eerste doodstraf is voltrokken en velen zullen er nog moeten volgen eer er geboet is voor alles wat zij aan ons volk misdreven.’ Twaalf militairen waren aangewezen om het vonnis te voltrekken. Er waren bij de selectie mannen die na hun uitverkiezing al te enthousiast blijk gaven van gretigheid om Blokzijl om te leggen, zij werden daarom alsnog afgewezen. Twee soldaten weigerden op principiële gronden bij de voltrekking van een doodvonnis te worden betrokken. Die dienstweigerings werd gerespecteerd.

Voor het vuurpeloton wachtte Blokzijl de dood af, zonder blinddoek,